

Justitie ontdekt wetteksten van nazi-invloeden

[Achtergrond](#) - 21 maart 2023 - Auteur: Sam de Graaff

Duitse wetten bevatten nog altijd nazi-terminologie. Voor het grootste deel gaat het om namen van ministeries, maar er zijn ook nog inhoudelijke sporen. Minister van Justitie Marco Buschmann wil daar verandering in brengen.

Op 19 september 1941 werd bij wet vastgelegd dat alle Joden van boven de 6 jaar in het Duitse Rijk een gele Davidster moesten dragen. De Jodenster kwam symbool te staan voor de uitsluiting, vervolging en massamoord op de Joden. Drie jaar eerder was al een onbekendere, maar net zo stigmatiserende wet ingevoerd. Joden moesten voortaan een 'Joodse' voornaam dragen. Dat wil zeggen: een naam die voldeed aan de nazistische stereotypering. Vrouwen zonder Joodse voornaam werden verplicht Sara als tweede naam aan te nemen, voor mannen was het Israel.

Na de Tweede Wereldoorlog werd die bepaling geschrapt. Maar de huidige Duitse 'naamsveranderingswet' is nog altijd gebaseerd op diezelfde nazi-wet, en stamt officieel uit 1938. De sporen van het naziregime waren tot voor kort nog zichtbaar in de wettekst: hoewel er niks geschreven stond over Joden, vielen de woorden *Reichsregierung*, *Reichsminister des Innern* en *Deutsches Reich* nog wel. Stuk voor stuk termen uit het Derde Rijk.

Pas twee jaar geleden werd de wettekst aangepast. *Reichsminister des Innern* werd *Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat*. Een aanpassing van een paar woorden, maar wel een belangrijke, [meende ook Felix Klein, de Duitse regeringscommissaris voor antisemitismebestrijding](#). Het kan toch niet zo zijn dat naziterminologie blijft voorkomen in wetten die vanuit antisemitische bedoelingen werden ingevoerd?

Klein pleit al langer voor een grondige herziening van de Duitse wetteksten, want de wet voor naamswijziging vormt geen uitzondering. Zijn pleidooi vindt gehoor bij minister Marco Buschmann van Justitie (FDP). Hij wil, [zo schreven Duitse media vorige maand](#), ook de resterende tien federale wetten en twaalf verordeningen ontdoen van naziterminologie. Het gaat daarbij overwegend over het aanpassen van woorden als *Reichsregierung* en *Reichsminister*.

Joodse juristen

Dat dergelijke termen nog altijd in de Duitse wetten te vinden zijn, is het gevolg van een keuze van de geallieerden, [schrijft de Amerikaanse academicus Samuel Miner](#). Toen ze Duitsland opdeelden in bezettingszones, hadden de geallieerden twee opties: de wetten vanaf nul herschrijven, of de bestaande wetboeken zuiveren van nazi-invloeden.

Het werd optie twee. Een deel van het werk werd gedaan door Joodse juristen die tijdens de opkomst van de nazi's waren gevlucht, schrijft Miner, die op het onderwerp promoveerde. Zij kenden de Duitse wetgeving, spraken de taal en waren bijzonder gemotiveerd. In 1949 werd de nieuwe, op de oude gebaseerde grondwet van kracht.

Na de oorlog bleken er meer nazi's bij het ministerie te zijn gebleven dan de onderzoekers hadden verwacht

Tegelijkertijd bleven veel nazi-juristen na de oorlog zitten waar ze zaten. In 2016 werden de resultaten van een door het ministerie van Justitie ingesteld onderzoek bekend. De uitkomst viel niet mee: na de oorlog bleken er meer nazi's op het ministerie werkzaam te zijn gebleven dan de onderzoekers vooraf hadden verwacht. De piek lag in 1957, [toen 77 procent van de hogere ambtenaren ooit ingeschreven had gestaan bij de NSDAP](#). In geen ander ministerie lag dat percentage zo hoog.

Van een juridische *Stunde Null* was dus geen sprake – niet qua personeel en niet qua wetten. Ook een standaardwerk voor juristen, de 'Palandt', met commentaar op het Duitse burgerlijk wetboek, was tot twee jaar geleden bijvoorbeeld nog vernoemd [naar oud-rechter én oud-NSDAP-lid Otto Palandt](#). Hetzelfde gold voor de 'Schönfelder', een vuistdikke wettenverzameling en een onmisbaar standaardwerk, die was vernoemd naar Heinrich Schönfelder, een jurist, NSDAP-lid en luchtmacht officier die in 1944 in Italië omkwam bij een aanval van partizanen.

Abortusparagraaf

In de meeste gevallen gaat het dus om namen of personen van instanties die blijven opduiken, maar soms is er sprake van inhoudelijke invloeden. Een van de beste voorbeelden was tot voor kort te vinden in de abortuswetgeving. Tot afgelopen zomer bestond [de omstreden abortusparagraaf 219a](#), die voorschrijft dat artsen op bijvoorbeeld hun website geen informatie mogen geven voor abortus. Een promotieverbod dus. Die bepaling werd ook de nazi-paragraaf genoemd; in 1933 was hij ingevoerd met het doel om Duitse vrouwen zo veel mogelijk kinderen te laten krijgen.

Ook nu bestaan er nog wetten waaruit het gedachtegoed van het nazi-regime spreekt, al is het soms subtiel. Veelbesproken is de zogeheten *Mordparagraf*. Daarin staat beschreven wat in Duitsland geldt als moord. In veel landen ligt de nadruk op de aard van de moord – is die bijvoorbeeld met voorbedachten rade of niet? In de Duitse wet wordt ook de dader uitgebreid gekarakteriseerd. Zo staat er: 'Een moordenaar is iemand die (...) uit bloeddorst, uit bevrediging van geslachtsdriften, uit lust of andere motieven, uit verraderlijkheid (...) een mens doodt.'

Met dergelijke vage juridische termen konden de nazi's zelf invullen wie zij als 'verraderlijk' beschouwden

Met dergelijke vage juridische termen konden de nazi's zelf invullen wie zij als 'verraderlijk' beschouwden. Minister van Justitie Heiko Maas (SPD) [wilde de wet in 2014 hervormen](#), maar coalitiepartner CDU trapte op de rem. Met de wetswijziging zou, tot afgrijzen van de CDU, moord mogelijk niet langer standaard met levenslang worden bestraft. De wettekst bleef zoals hij was. Vooral op die verraderlijkheid (*heimtückisch*) is veel kritiek. Wat is verraderlijkheid? Vaak wordt het voorbeeld aangehaald van huiselijk geweld. Een man die jarenlang zijn vrouw mishandelt en haar op een dag doodslaat, wordt vervolgd voor doodslag. Vergiftigt diezelfde vrouw haar man, dan geldt dat als heimtückisch – en kan haar moord ten laste worden gelegd.

Het tekent de uitdagingen waar minister Buschmann voor staat: wetteksten aanpassen is één ding, inhoudelijke wijzigingen een tweede.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/54527/justitie-ontdoet-wetteksten-van-nazi-invloeden>